

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 10

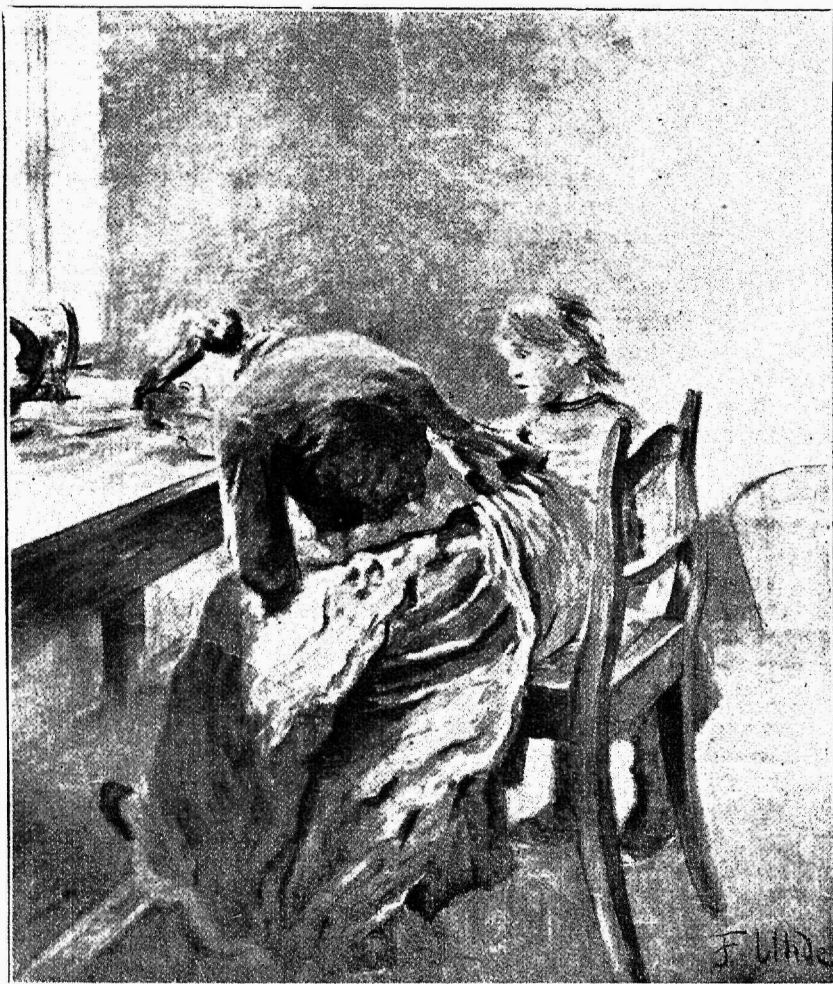
Oktoober 1932. a.

VIII aastakäik

Tellimise hind postiga:
aastas . . . 100 senti
6 kuu peale. 55 "
1 " " 10 "
Välismaale aastas 150 s.

Ilmub kord kuus.
Talitusjatoim.: Tallinn, Lai tän. 38, k.4
Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haige-
kassad ja postiasutised.
Üksiknumber 10 senti.

Kuulutuste hinnad:
1 lhk. kr. 20.—
1/2 " 10.—
1/4—6.— ja 1/8 lhk. " 3.—
Teksti ees—50% kallim

Fritz von Uhde.

Mahajäetud.

SISU: 1) Arstamise areng ja rahvarohud. — Dr. A. Liin. 2) Narva ühises haigekassas jälle rahutud ajad. — V. Luksepp. 3) Sotsiaalkindlustus 1931. a. 4) Reaktsioonilise Ungari haigemajad ja sotsiaalne viletsus. — Neeme Ruus. 5) Võideldagu tolm vastu ja puhta õhu eest. — Dr. H. Jürgenson. 6) Suurtööstuse arenemine ja tööliküsimus XVIII aastast. — P. Paal. 7) Võõrkeha silmas. — prof. Dr. Seligmann. 8) Miks on lapsel halb uni? — Dr. Schwabi järgi. 9) Sotsiaalkindlustusest. 10) Tervishoiust. 11) Mitmesugust.

Arstamise areng ja rahvarohud.

Dr. A. Liin.

Rahva teadmised arstirohtude üle on rajatud kogemustele ja tähelepanule. Inimene, kes elab looduse rüpes ja puutub alaliselt kokku taimedega, jälgib nende tärkamist, kasvamist, õitsemist, — saab ka nende omadustega tuttavaks ning püüab sellest enesele tulu saavutada. Noori neide huvitab lillede värvirikkus ja aroom, vanemaid inimesi aga enam praktiline tulu. Haigused omas enamuses tabavad inimest vanemas eas, sellep. on ka vanemate inimeste huvi keskkohaks taimeliikide mõju kehaliste kannatuste puhul. Meil on igas maanurgas oma taimeteadlane — „tark“, kes tunneb kasvavaid taimi nagu tõsine loodusteadlane kunagi, ta teab missugusel neist on tervekstegev mõju, — korjab ise neid ning valmistab neist „rohtu“. Niisugused „rohtutargad“ on figureerinud inimsoo arengu koidiku ajast meie päevadeni, nad tulevad ette nii metslaste kui kultuurrahvaste keskel. Madalamal kultuurastmel asuvate rahvaste juures on need „targad“ salapärasusega ümbritsetud, nad on nõiad, kelle võimuses seisab haigusi eemale tõrjuda ehk neid kellegi peale saata, üksinda nende pilk võib kurja kaela tuua. Selle tõttu on nad võimu suhtes kuningatele ehk pealikele võrdsed. Kartus saada niisuguselt nõialt mõnd haigust kaela, on teinud ka vapramad mehed araks ja pannud neid alistuma nõia tahetele. Sellepärast on targemad valitsejad alati püüdnud sõpruses olla „nõidadega“, ühine koostöötamine on kummagile kasulikuks osutunud. Kultuuriliselt arenedes on nõidade funktsioonid enam usulisele alusele nihkunud. Tekkisid preestrid, kes ümardasid erilisi tervise eest hoolitsejaid jumalaid, palvete varal püüti jumalat niipalju oma poole võita, et ta halastaks ja tõrjuks eemale haiguse.

Niikaua kui ilm püsib, on inimesed

ikka püüdnud leida igavest noorust, nad on otsinud abinõusid, mis peletaks eemale vanaduse ühes temaga kaasakäivate haigustega. Muinasjutt räägib, et Apollo poeg Asklepios oli nii osav haiguste arstimises, et inimesed enam ei surnudki. Surnute riigi valitseja sattus ärevusse, uustulnukaid enam ei olnud, kõik jäid maa peale nooruslikult elu nautima, varjude riiki ei tahtnud keegi rännata. See rikkus elu loomulikku käiku ja Zeus oli sunnitud oma noolega Asklepiost surmama — ning jälle hakkasid haigused inimesi mardma ja inimeste hinged pidid sinna poole kaldaid rändama. Nii oli elu loomulik käik ilmas uuesti jalule seatud.

Suurimaks preestrite ülesandeks on olnud — palvete varal kannatajat haigustest vabastada. Kultuursemate inimeste juures püüavad preestrid niipalju jumala peale mõjuda, et see halastaks ja täidaks nende palveid. Madalamal arenemiseastmel asuvate rahvaste juures oli palveid selleks vähe, vaja oli veel muud midagi erilist, nagu süütu lapse verd, noore neiu verd, ehk mõnda muud suuremat ohvrit. Vanemal ajajärgul pidid Roomas (ennem ka Kreekas) haiged tervekstegeva jumala templis (Asklepios) öö mööda saatma, et jumal ise võiks unes vastavat rohtu ehk paranemise abinõud näidata. Millegipärast arvati siis, et kukk on meelepärasmaks kingiks jumalale ja seda sulekandjat ohverdati siis arvurikkalt iga haiguse ilmsikstulemisel. Samuti on alati usutud allikate ja igasuguste veede tervekstegevusse võimusesse. Ravilad ja tervishoiu jumalatele pühendatud templid olid asutatud allikate lähedusse, millistest räägiti kui mõjuvatest abinõudest haiguste puhul. Roomas oli Juturna templi juures allikas, kus paranemist ihaldavad isikud käisid vett joomas ja muidugi ei unustanud nad ka

templi heaks ohverdamast. Usk allika tervestegevasse võimesse oli nii suur, et ristiusu maksmapanemisel käisid inimesed veel ikka allikal tervestegevast vett joomas. Ja ristiusu võim ei saanud sellest muidu üle, kui ehitas kiriku allika kohale, et sel teel rahvast paganlusest võõrutada.

Lähedalt kakstuhat aastat on sellest möödunud, kuid usk allikavee tervestegevasse võimesse püsib endiselt. Moodne äritegevuse ajajärk on seda ära kasutanud. On tekkinud hulk moodsaid kuurorte, igalühel neist on oma allikas, millise vesi teatavalt haigust täiesti parandab ehk vähemalt tunduvalt nõrgestab. Kes ei tunne Karlsbadi, Wiesbadeni, Vichy, Borjomi ning äärmiselt hulk teisi samalaadilisi asutusi. Endisel ajal usuti, et nendes allikates pesitseb mingi tervestegev vaim, mis ühes vee joomisega pääseb haigesse organismi ja haigust murrab, uuem aeg aga usub, et allikate vees peitub raadium. Suurt mõju avaldab ka usk ühe allika vee mõjusse. See usk ehk suggestioon võib palju ära teha tervise parandamise suhtes. On ühel haigel kehal tahtet elada, usub ta tulevikku ja enese jõusse, tema käskija — peaaju — aga nõuab elamist — siis on kõik keharakud sellest tahtest tiivistatud ja kogu organism püüab teda valdanud vaenlasest — haigusest — vabaneda. Ühisel jõul suudetakse palju läbi viia, ühiselt võidetakse ka haigus. Sellepärast on vajalik, et haiguse juures meeoleolu ei langeks, temast oleneb keha võit. Tahe elada, tahe kõigest üle saada, tähendab juba palju. Asjata ei väljendata, et julge pealehakkamine on pool võitu.

Nii näeme meie, et „nõidade“ suggestioon peidab eneses tõelise aluse. Ka eriskummalised abinõud väärivad siin tähelepanu. Need köidavad inimese meeled ja kisuvad ta enesega kaasa. Võtame tänavaliikumise. Samuvad kõik harilikult rutates, sörgivad voorimehe hobused, tuututavad autod, kuulduv aina plagin — siis ei pööra meie sellele tähelepanu, meil pole aega ümbritsevat elu vaadelda, meie peame ruttama edasi, meil on omad ülesanded ja kohustused, mis vajavad täitmist. Tarvis on mõnel edasi sammuväl koda-

nikul midagi erilist toimida, olgu see hundiratta pildumine ehk muidu karjumine, — kõik ruttavad kodanikud jäävad siis seisma ja vaatlevad seda eriskummalist juhust.

Samuti on ka arstiteaduses. Teadusele vastavalt arstija ei vääri igakord tähelepanu. On vaja ainult midagi salapärast, eriskummalist — siis jooksevad kõik sinna ja usuvad kõigesse ning toimivad vastavalt nõuetele. Harilik elu ja selle toiming ei huvita meid, vaja midagi laineid ülespritsivat — siis köidab ta meie tähelepanu, siis oleme temasse kiindunud. Kannatab üks inimene mõne pikaldase haiguse all, on ta kõik „tähed“ arstide taevast läbi käinud, tuhanded pulbrid igasuguseid rohte sisse võtnud, mitmesuguseid segusid küll supilusikaga, küll teelusikaga rüübanud, vahest ainult tilgaviisi neid tarvitanud ning — kõigi nende toimingute järele mitte vähematki paremaks saanud, siis kaob usk nendesse ja otsitakse midagi eriskummalist. Niisuguste parandamata haigete ravimiseks on välismaal palju „spetsialiste“, meil ainult mõni üksik. Juukse uurimuste, silma vaatamiste, küüneäärte ja küüntes leiduvate valgete laikude kindlaksmääramiste varal ennustatakse paranemist ja tehakse arstimise ettekirjutust.

Rahvas on veel suur usk rohusse, nagu oleneks paranemine ainult sellest. Nii mõnigi on nähtavasti veel arvamisel, et kui kogemata jalg reie kohalt otsast ära lüüa, on vajalik ainult vastavat „rohtu“ sisse võtta ja uus jalg kasvab asemele. Kõige selle toimingu raskuspunktiks on kohase „õige“ rohu leidmine, selle mõjust oleneb kõik tagajärg. Niisuguste rohtude otsimisel külastatakse igasuguseid kummalisi „arste“ ja posijaid, hea kui piirduakse ainult „rohutarkade“ abiga. Ja ei saa salata, et mõnikord saadakse sarnasel teel ka abi. Siin ei saa küll põhjuseks olla vastava kohase rohu ehk abinõu leidmine, vaid usk nendesse. Omal ajal oli kuulus saksa erst Mesmer oma magnetiliste arstimiste viisidega. Magnetiseeriti vett ja anti haigele seda juua, magnetiseeriti haiget ümbritsevat õhku, voodit, haiget ennast. Ning arstimisel oli suur menu, paljud kannatajad tervenesid ja vabanesid omast haigusest.

Uuemaaja uurimused on näidanud, et Mesmeri arstimisel on peategurina esinenud suggestioon, usk magneetilisse arstimsisse. Ka nüüdseaja Austria imearsti Zeileis'i arstimine põhjeneb just mõjutusel, suggestioonil. Zeileis tarvitab elektrit, elektriseeritud pulgaga puudutab ta keha ja leiab seal haige koha üles ning määrab siis arstimise. Skeptiliselt sarnase arstimise peale vaatata ei ole paranemist leidnud, hardumusega ja suure usuga kõiki toiminguid vastu võtnud ja neid täitnud haiged on imekiiresti paranenud. Üle kaheksa aasta tagasi elas avantürist Cagliosatad, kes imearstina tegutses. Ümberriietatud lombakuna komberdas ta ootajate sabast mööda enese vastuvõtmise tuppa ja väljus siis mõne minuti järele sealt tervena, noorena ning sammus vabalt astudes läbi imestusest rabatud ootajate haigete. See ei jätnud oma mõju avaldamata tõsiste haigete peale ja paranenud ning temalt abi saanud haigete arv ei olnud väike. Uuemal ajal on elekter see salapärasuse allikaks. Suggestiooni suhtes vastuvõtlikud ei ole mitte üksinda lihtkodanikud, vaid ka haritud inimesed. Võime nii mõndaigi kõrgema haridusega isikut mainida, kel oli rohkem usku eriskummalistesse arstimisviisidesse kui moodsasse arstikunsti. Ei või ütelda, et kurikuulsa Rasputini mõju vene keisrikojas baseerus ainuüksi kelmustel ja trikkidel, rohkem näib tõenäolisena olevat, et temas peitus tugev suggestiooni jõud.

Moodne arstiteadus on palju oma kogemusi ammutanud rahva seast, „rohutarkadelt“. Näitavad teadusiisid uurimused, et üks ehk teine tuntud rahvarohi avaldab parandavat mõju teatava haiguse puhul, võetakse ta kohe tarvitusele. Praegusaegse üleilmlise kerge liiklemise tõttu saavad igasugused uued rohud ruttu teatavaks ja sageli on sunnitud nii mõnigi kodumaine arstirohi andma oma mõju poolest esikoha välismaa rohule. Hulk meie kodumaal kasvavaid arstirohte väärivad tähelepanu, missuguseid siin mainime.

Moodne arstiteadus pooldab samuti kui rohutargad igasuguste kuumade teede joomist külmetushaiguste puhul. Sarnastest teedest oleks nimetada metsvabarna õite (ühes pooltooreste mar-

jadega), kummelite, pihlakaõie, piparmündi, niineõie (ehk pärnaõie) teed.

Kummeliteega kurgu kuristamine kurgu punetuse puhul (külmetus) on tuntud.

Maasikaõite teed antakse rahutult magavatele lastele õhtul juua. Palderjani juurtest tee on juba vanast ajast tuntud rahustajana.

Külmetushaigustega käib kaasas lihaste ehk liigendite valu (tuntud „rheumatismi“ ehk „jooksva“ nime all). Vahet jääbki see haigus kehha, muutub pikaldaseks ja kestab aastaid. Siin aitavad vahet higistamised eelpoolmainitud teedega ehk higistamine kuuma veega täidetud pudelitega, mis asetatakse jalgade alla ja keha ümber. Jooksva arstimiseks on tuntud veel igasugused hõõrumised, tasumised (masserimine), lihaste kerge muljumine, nende otstarbe on suuremal arvul verd haigete kohtadesse meelitada, veri on aga igasuguste tõbede vaenlane. Ka mitmesugused vannid on siin sobivad. Soovitatakse heinapebru, männakasvude, kartuli „praaga“ (piirituse valmistamise jäänuse) vanne. Ka meresoola vannid on tuntud. Samuti on kohased sipelgavannid, olgugi, et sipelgapesade asetamine kuuma vette loetakse bruttaalseks. Sipelgahappe mõju saavutatakse veel valutavaid kohte nõgestega vihtlemise teel. Harilik vann lombiporist, segatud kuuma veega, mõjub mõnikord parandavalt jooksva puhul, oma mõju poolest jääb see siiski Kuresaare ja Haapsalu mudast hulka taha ning ei või neid asetada. Ka kuuma liiva (pliidil kuumendatud) vannid loetakse kohaseks abinõuks jooksva puhul.

Igasugused veega arstimid väärivad tähelepanu. Neid on nii mitmes variatsioonis, et raske on kõiki loetleda. Keha karastamiseks ja närvide rahustamiseks tarvitatakse märja käterätiga naha niisutamist ning siis ülehõõrumist teise kuiva käterätiga.

Söögiisu äratamiseks on tuntud mõrudad teed. Neist oleks nimetada haavakoore, ubalehe, võilille juure, koirohu, raudrohu teed. Tammekoore tee on tuntud abinõuna seedimise korratuste puhul, sisemiste valude puhul juuakse arnika teed (on tuntud ka

rahustajana nagu palderjan). Ka pipar on tuntud rohuna kõhukorratuste puhul (peeneks surutud pipar napsiklaasis viinas), tillidest ja piparmündist teed tarvitatakse kõhupuhetsuste korral. Kasekõbjase teed juuakse maovähja juures, näib, et sellel on oma mõju, kuigi see on vahest küsitav.

Tiisikuse vastu tarvitatakse põdrasambla, noorte männa- ja kuusekasvude, sookaelade teed. Viimasel ajal on moes aloemahla tarvitamine. Aloe on meil tuntud toas potis kasvava taimena, ta kodumaa on Aafrika, seal ta kasvab tüsedas pöösaspuuna. Erilisi omadusi aloemahlal tiisikuse suhtes ei ole, ta on mõruaine ja äratab söögiisu, suuremal arvul teda tarvitades kutsub ta esile kõhukorratuse. Kõik eelpoolmainitud kodumaa päritoluga mõrudad teed on otstarbekohased tiisikuse juures, sest kannatavad ju kõik tiisikushaiged isupuuduse all. Heaks toiduaineks on kanamunad. Võetakse kaks-kolm muna, klopitakse segi (kas suhkruga ehk ilma), lisatakse juure napsiklaasi täis konjakit, viina ehk veini (isu äratamiseks), pigistatakse sidrunimahla veel lisaks ja tarvitatakse see kogu segu päeva jooksul ära. Munade arvu võib pikkamisi tõsta, mitte aga järsku, sest muidu saavad meie seedimise elundid koormatud ja tekib seedimisriike („kõht lahti“). Samuti ei suuda meie kõht jagu saada seedimisega, kui temale antakse liig rohkesti toitu, siis on paratamatuks nähteks kõhurikked. Sellepärast ei ole soovitatav ka mune üle 6—7 päevas tarvitada, igatahes on siin mõõduandvaks meie kõhu seedimisvõime. Ka rasvained on vajalikud kidurale kehale, olgugi et keha nende vastu huvi ei tunne, koguni vastumeelsed on nad temale.

Toitvana rasvainena on tuntud kalamaksaõli (tursakala maksast välja pressitud, tuleb meile peamiselt Norrast). Kuid sama otstarbet täidab ka

meie wõi, mis aga peab olema valmistatud keetmata koorest, sest keetes hukuvad tähtsamad toiduained — vitamiinid. Mõttetu oleks, kui mõni taluperemees, kellel kidura tervisega lapsed, müüks või linnas ära ja ostaks selle eest kalamaksaõli. Ka linnlased peaks kaalumisele võtma, kas pole otstarbekohasem kodumaa võid tarvitada, kui välismaa kalamaksaõli. Maksast valmistatud toidud loetakse heaks jõuandjateks. Parimaks on vasikamaks. Praetult ei soovitata teda tarvitada, kergelt keetmine säilib paremini ta toitvad omadused. Parimaks tarvitamise viisiks on toorest maksa süüa. Maks aetakse läbi lihamasina, klopitakse siis piimaga segi, mille järele see sarnaneb kakaole ja tarvitatakse siis supilusikaga ehk napsiklaasiga. Ka võib piima asemele vürtse juure lisada, nagu pipart, sibulat, küüslauku, et toores maik kaoks.

Pikaldase kõha puhul aitab ka mee ja mageda või segu, soojendatud (mitte keema aetud) või segatakse meega ja tarvitatakse seda segu lusikaga mitu korda päevas. Mesi on heaks abinõuks ka kurguhaiguste puhul, temas leiduv sipelgahape mõjub samuti desinfitseerivalt (haiguseidusid hävitavalt), nagu mõni kallis apteegirohi. Mett võib enne allaneelamist pisut suus hoida ja neelata siis nii, et ta hästi kurguga kokku puutuks. Ka soe tee ehk kuum piim ühes meega on hea abinõu külmetuste puhul. Sooja kummeliteega kurgu kuristamine kergendab valu kurgus külmetuse puhul.

Paistetuste puhul (põlve paistetus, palge paistetus ühes hambavaluga) on soovitatav sooja kummelite pudru paistetuse kohale asetada, selle peale vahariie ehk võipaber kattedeks panna, et kummelid ruttu ära ei kuivaks ja siis kinni siduda.

Nii näeme, et meie omamaa saadustega suudame paljuid haigusi arstida.

Narva ühises haigekassas jälle rahutud ajad.

V. Luksepp.

Narva Ühine Haigekassa asub piiriäärses linnas. Tema ringkonda kuulub enamuse Eesti põlevkivi kaevandustest.

Meil on teada, et era-aktsiaseltside päralt olevad kaevandused on varjupaigaks vene pagulastele — põhjaarmeelastele. Meil on ka

teada, et viimased pole üksi Eesti vaenulised, vaid ka töölisvaenulised — ilmavaatelt maru-monarhistid.

Võõras riigis asuvad vähemusrahvused omavad üldiselt ühtehoiutungi ja head organiseerimisvõimet, mispärast nad mõndagi suudavad kätte saada.

Vähemusrahvused omavahel omakord teotavad üksteist, eriti tagurlised ringkonnad. Ja kui vähemusrahvused mõnes riigiosas moodustavad tuntava protsendi üldelanikkude arvust, siis juhtub, et nad seal kohapealsed ühiskondlised eluavalduused oma kätte kisuvad.

Narva Ühises Haigekassas on võimuhaaramise küsimus vene pagulaste ringkondades vahetpidamata päevakorras seisnud. Aeg-ajalt on nad oma sihti saavutanud, kuid vahetevahel ka taganema pidanud.

Taganemiste juhtudel tõstetakse suurt kisa ja pannakse Eesti kodanline ajakirjandus helisema. Nagu nüüdki: „meie läheme Narva haigekassast lahku ja asutame oma haigekassa, sest meid ei valitud Narva haigekassa juhatuse!“...

Ja organiseeritaksegi selles suunas suure energiaga...

See oli 1926—1927. a. kui Narva Ühise Haigekassa juhtimise haarasid oma kätte põlevkivi kaevanduste administratsiooni tegelesed. Nendel meestel oli kindel siht, ülesanne ja tegevuskava: lõhkuda Narva Ühine Haigekassa ja asutada iga kaevanduse juure oma haigekassa, kus nad võiksid igauks täielise peremehe osa etendada ja meelepäraselt talitada.

Selle kavatsuse põhjuseks oli ka see, et Narva haigekassa võttis kassaliikmete ravimise korralduse oma kätte ja määras ettevõtjatele selleks otstarbeks 2%-lise lisamaksu. Viimase asjaolu tõttu oligi neil peremeeste õnnistus kaasas nii moraalselt kui ka aineliselt. Juriidiline abi pealekauba. Asutavad oma haigekassad, muidugi „loobuvad“ arstiabi korraldusest ja töösturid vabanevad „ülearuselt“ maksust selleks otstarbeks, mõtlesid peremehed.

Provotseeriti kaevanduse tööliste hulgas rahulolematust Narva haigekassa vastu. Korraldati korduvalt häälitamisi oma haigekassa asutamise ja Narva haigekassast lahkulöömise kasuks, missugused ettepanekud „rõhuva häälteenamusega“ vastu lasti võtta.

Kuna Narva haigekassa eesotsas olid rahulolematuse organiseerijad ise, siis loomulikult vastuvaidlejaid sellele lõhkumisetööle ei leidunud. Narva haigekassa, juriidilise isikuna, vaatas rahulikult ise pealt, kui tema kallal hävitamisetööd tehti, niisama kui halvatud inimene peab leppima kõigega, mis tema kallal tehakse.

Ei aitanud ka Eestimaa Haigekassade Liidu kongressi (Narvas 1927. a.) otsus, millega kohustati Narva haigekassat kõigi abinõudega takistama (Riigikohtusse kaebada) tema kallal tehtavat killustamise tööd. See otsus jäeti lihtsalt tähelepanemata.

Algas oma tööd (1928) „Eestimaa Õlikivi Konsortsiumi“ kaevandus Vaivaras. Ka siin taheti luua oma haigekassa, lahku lüües ühisest haigekassast. On meeles, kui hra Brok-

hausen esines kinnitusametis — ikka kaks tööliste riietuses meest kaasas. Pidid kogu kaevanduse tööliskonna „esindajad“ olema. Nende kohuseks oli kõike seda kinnitada, mis nende härra ees rääkis. Seda tehti ka surmotsiste nägudega. Kinnitusnõukogus oli neil kaasas veel adv. Teemant.

Kõige peale vaatamata ei läinud nende kavatsus korda, mis seletatav sellega, et Narva haigekassa suutis näidata suuremat aktiivsust — vastupanu. See ka loomulik, sest lahkulööjate liit Narva haigekassa juhatuses kuivas kokku.

Takistavaks põhjuseks oli see, et konsortsiumi kaevanduse tööliste arv ei ulatunud 500-ni, missugune arv vajalik oma haigekassa asutamiseks. Ka asub kaevandus Narva külje all, ühise haigekassa läheduses.

Vastuväitena toodi ette, et tööliste arv tõusvat lähemas tulevikus 2000-ni (!). Mõõdamines (omavahel) avaldati isegi kartust, et Eesti töölistest saavat puudus tulema, mispärast olla ettenähtud töölisi, vajaduse korral, väljamaalt sisse importeerida! Muidugi rõhutati ka ülearune kord, et Narva haigekassa neid ei rahuldavat. „Tahame asutada oma haigekassat“ — kinnitasid hra Brokhauseni kaasas olevad kaks tööliste „esindajat“. Adv. Teemant püüdis kinnitusnõukogule selgeks teha, et ei ole põhjust neid selles takistada...

Oma haigekassa asutamise luba nad siiski ei saanud ja seda tänu kinnitusnõukogu I osak. juhatajale, kes kinnitusnõukogu enamuse otsusega rahule ei jäänud ja seaduslike korra riigikohtu kaudu maksma pani.

Praegu, kus neid ridu kirjutan, seisab „Eestimaa Õlikivi Konsortsiumi“ kaevandus Vaivaras pikemat aega, 2000 töölisest rääkimata. Küsitav, kas leiab seal järele vaatajatena teenistust üle 20—30 inimese! Nii lõppes tagajärjeta ka see afäär...

Selle kavatsuse luhutumine kainestas kolmandat, „Eesti Kiviõli“, kaevandust. Sealtpoolt loobuti esialgul oma haigekassa asutamise kavatsusest. Jäädi äraootavale seisukohale.

Selle vastu kindlustati enesele tugev mõju Narva haigekassa juhatuses. Alati tööd teises suunas.

Paar näidet: mindi haigekassa koosseisu kuuluvasse ettevõttesse revideerima nelja kuni viiekesi (juhatusliige ühes ametnikkudega) ja maksti igale revideerijale üks (1) kroon tunnis. Revideeriti lõpmatuseni ja vahest kuni 16 tundi päevas. Nii kestis ühe ettevõtte revideerimine kuude viisi ja läks haigekassale maksma kaugelt üle 1000 krooni! Oli juhtumine, et revideerijad sõitsid autoga ettevõttesse revideerima, kuid haigekassale esitas iga revident eraldi arve just kui oleks sõidetud 4—5 autoga anereas. Kui mõnd lugejat peaks huvitama kõik need teenistusvõtted, siis võtku ta „Töö ja Tervis“ nr. 1 ja 2 — 1929. a., kus on äratoodud kinnitusameti protokollid selles asjas. On väga põhjalikult käsitatud ja küllalt huvitav lugeda. Siinkohal oleks asjata seda kõike korrata.

See suurejooneline laiutamine sündis „Eesti Kiviõli“ kaevanduse meeste teadmisel, heakskiitmisel ja osavõtul. Siis ei tõst-

nud keegi häält! Tööinspektor oli sunnitud kõrvaliste isikute kaebuse põhjal vahele astuma ja kinnitusameti kaudu lõppu tegema sellele lautamisele.

Kinnitusamet tagandas (1929) haigekassa juhatuse ja andis Narva haigekassa juhtimise ajutiselt Rakvere ühishaigekassa kätte. Tõsi küll, see kinnitusameti otsus tühistati kinnituskonkoriga poolt, kuid see sündis vormilistel põhjustel. Kinnitusamet polnud otsuse tegemisel silmaspidanud seaduses ettenähtud tagandamise tingimusi, kuna sisuliselt kinnituskonkoriga motiivid õigustavad tagandamise sammu.

Äramärkimist väärivad veel üks omapärane asjaolu Narva haigekassas tollest ajast. Haigekassa juhatuse suures lautamise hoos oli tulnud järsku mõttele palgata haigekassale juriskonsult. Palk polnud küll suur — vist 10 krooni sularahas kuus ja advokaadi perekonnale prii arstiabi. Peale selle pidid muidugi olema veel protsendid kohtu kaudu nõutavate summade eest.

Kuid koomiliseks kujunes olukord siis, kui tööinspektor kinnitusametis süüdistas haigekassa juhatust liikmeid omakasupüüdlikus tegevuses. Siis esines haigekassa (juriidilise isiku) esindajana juriskonsult ja kaitses haigekassast rahasid saanud juhatust liikmeid (subjektiivseid isikuid) ja nende tegevust, mis kinnitusameti poolt hukkamõistmist leidis. Palka sai haigekassalt, kuid kaitses haigekassa huvide vastaselt juhatust liikmeid.

Narva haigekassa oli kolm kuud Rakvere haigekassa juhatuse valdamisel. Et paraliiseerida ilmsiks tulnud väärnähtuste võimalust, tehti Narva haigekassa põhikirjas muudatused, mille tulemuseks suuretegevõtete esinduse proportsioon volikogus vähenes. Teenijate koosseis korraldati ümber ja volinikkude valimised viidi maikuusse, et hooaja kassaliikmetele võimaldada valimistest osavõtmist.

Peale haigekassa juhtimise tagasiandmist Narva tegelastele näis haigekassa tegevus, vähemalt esialgselt, normaalsena. Lahkkelisi polnud enam kuulla.

28. aug. 1931. a. käis Haigek. Liidu esindajana Narvas Karl Lukk, tutvunemas kohapeal haigekassa elu-oluga, tegevuse ja seisukorraga. Omas ettekandes Liidu juhatusele mainis ta muuseas, et Narva Ühise Haigekassa viiest juhatust liikmest ainult üks asub Narva linnas, teised neli kõik väljaspool ja sõidavad vähemalt kord nädalas haigekassa asukohta juhatuse koosolekule, missugune asjaolu tekitab haigekassale suuri kulusid. Nii olla augustikuul (1931) sõidu- ja päevarahadena ja koosoleku tasudena väljamakstud Kr. 141,— ja juulikuul koguni Kr. 172,—, missuguseid summe tulla rekord-arvudeks lugeda vabariigi haigekassade seisukohalt.

Sellest võib järeldada, et haigekassa juhatuse enamuse püsis endiselt kaevanduste volinikkude käies, mis hea organisatsiooni juures võimalik ja ka seletatav võrdlemisi rahulik tegevus Narva Ühises Haigekassas.

Käesoleva (1932) a. uute volinikkude peakoosolek tõi aga pöörde. Kas sündis see kuld kokkulehvõim kaalutlusel või kartusel, et haigekassa võib ülevõetud (ülevõetud) saada

kaevanduste territooriumile — raske otsustada eemalolijal. Peakosolekul selgus kaevanduste volinikkudele, et kõik teised volinikud nii Narva linnast kui ka maalt olid organiseerunud nende vastu kui üks mees ja valisid oma enamusega haigek. juhatusse 3 liiget Narvast (enne 1) ja 2 väljast (enne 4). Viimastest üks Jõhvi alevist ja teine põlvikivi kaevandusest. Seega sunnitakse kaevanduste volinikke leppima juhatuses ühe kohaga senise kolme asemel.

Seega kaotus suur ja leppimisest ei saa juttu olla, kuigi tööinspektor sellekohast katset tegi ja kaevanduste volinikkude esindajad lepitamise otstarbeks oma juure Narva kutsus.

„Eesti Kiviõli“ kaevanduse volinikud ei taha milgil tingimisel leppida ainult ühe kohaga haigekassa juhatuses. Pealegi olla sinna valitud mitte nende poolt ülesseatud kandidaati.

Esimeses tuhinas esitati protest kinnitusametile. Kui aga hiljem selgus (tööinspektori lepituskatsel), et protesti rahuldamiseks väljavaateid ei ole, võeti see tagasi.

Nüüd organiseeritakse oma haigekassa asutamist. Selleks kutsuti 21. aug. 1932. a. „Kiviõli“ kaevanduse tööliste ja ametnikkude üldkoosolek kokku. Sellekohane üleskutse on allakirjutatud 12 Narva haigekassa voliniku poolt. Imelikud volinikud, — lõhuvad oma haigekassat. Nende volitajad (valijad) ise on rahul.

Peab imestama seda lakkamata järjekindlust Narva haigekassa lõhkumise alal, mis kestab aastaid. Üldkoosoleku üleskutse ei sisalda ühtegi mõistlikku argumenti, mis põhjustaks oma haigekassa asutamist, s. o. Narva haigekassast eraldumist ja mida ei saaks kerge vaevaga ümber lükata. Kuid loodetakse siiski sihile jõuda. Kust tuleb see raha, mis kulutatakse trüki- ja sellega ühenduses olevateks sõidukuludeks?

Väidetakse, et „Eesti Kiviõli“ kaevandus olla 1932. a. esimese poole kestel haigekassale ülejääki jätnud 2000 krooni, mis kulutatud teiste ettevõtete peale. Kassa olla töötanud aasta esimese poole kestel 5000 kr. puudujäägiga. Teine poolaasta saavat, sügise tuleku tõttu, veel raskem olema, nii et olla ettenäha abirahade kärpimist ja perekonnaliikmete ravi piiramist. Narva haigekassa seisukord minevat halvemaks ja „Eesti Kiviõli“ kaevanduse poolt maksetav raha saavat ikka rohkem ja rohkem teiste ettevõtete (kassaliikmete) hädade rahuldamiseks kulutatud.

On selge, et siin sihilikule veesegamisega tegemist on ja kaevanduse ringkonna kassaliikmetel hulgas asjata arusaamatust ja rahulolematust õlutatakse. Tegelikult need inimesed peksavad ise ennast! Käesoleva aasta esimese poole kestel, millest üleskutses jutt, olid haigekassa juhtideks „Eesti Kiviõli“ volinikud ise, kes nüüd rahulolematust levitavad ja oma tööd laidavad. Uus juhatuse valiti ju alles 23. juulil s. a.! Ja oma pattusid uuesti valitud juhatuse arvele panna ei tohi. Kui te ei oskand aasta esimesel poolel asju hästi ajada, mis head võib teist loota aasta teisel poolel?

Üleskutse rõhutab, et kaevandused moodustavad $\frac{3}{4}$ Narva haigekassa liikmete üldar-

vust, kuna haigekassamaksud tegevast välja koguni $\frac{3}{4}$ (?), mispärast neil olla õigus haigek. juhatuses 3 kohta saada. On turne, et need arvud veidi liialdatud on. Täpseid andmeid ei läinud minul korda saada, kuigi telefoniteel Narva haigekassa poole pöörasin selles asjas. Kui olekski nii, siis peab ka teadma, et maksev seadus ja haigekassa põhikiri ei näe ette, et juhatus koosseis oleb liikmete arvust ja liikmemaksu suurusest.

Vastava meeoleolu loomiseks antakse pihta ka ühishaigekassadele, kes vaevlevat alalistes puudujääkides, kuna üksikute haigekassadel olla suured summad tagavaraks. „... kui on raha käes, siis on võimalik mitte ainult abiraha täiel määral anda ja arstida perekonnaliikmeid, vaid võib ka vähem liikmemaksu võtta (Kreenholm), avada oma haigemaja (Kreenholm, Narva linavabrik), laste koloniid (Narva linavabrik, Narva kalevivabrik) ja nii edasi.“

„Ainult oma kaevanduse haigekassa võib kõike seda meile anda ja sellepärast seda asutama meie Teid kutsume.“ Nii lootustäratavalt kõlab üleskutse lõpuosa.

Kuid see on liig läbipaistev. Ühishaigekassad ei tööta puudujääkidega. Puudujäägid on küll kassaliikmete ravimiskapitali alal, kuid need kaetakse *tegevuskapitali ülejääkidest*. Puudujäägid kassaliikmete ravimise alal on tunnuseks, et ühishaigekassad püüavad ajakohast ja head ravi korraldada ja oma liikmeile rutulist terveksaamist kindlustada, mis ometi õilis siht on.

Vabrikute haigekassadel olid koloniid, kuid praegu on need suures enamuses kõik suletud (Kohila-Järve, Narva linavabrik), nii et üleskutse on tegemist vassimisega. Sama sihilikult on üleskutse jäetud mainimata Tartu ühishaigekassa suvekoloniid, missugune kõige vanem, kõige suurem, kõige eeskujulisem ja asub pealegi haigekassa oma päralt olevalt krundil ja hoonetes. Milleks tõsiasi varjatakse?

Ega ometi „Eesti Kiviõli“ kaevanduse volinikud looda haigemaja avamise võimalust, kui saaksid oma haigekassa. Asjata on tuua eeskujuks Narva suurvabrikuid, kus töötavad tuhanded inimesed. Pealegi on need haigemajad asutatud enne ilmasõda, kui tööliste arv tõusis üle 10.000 ja tööstuste olukord praegustega võrreldes oli otse hiilgav. „Eesti Kiviõli“ kaevanduste tööliste arv aga on veel kaugel ühest tuhandest ja teadmata on, mis tulevik toob.

„Meie huvid on hädaohus. Meie raha üle valitsevad ja tarvitavad võõrad, aga meie hädadedega teenitud raha eest hakkame saama abiraha ainult vähesel määral ja perekonnad jäävad arstiabita,“ hädaldab üleskutse. „Väljapääs on ainult üks — lähme kõik peakoosolekule ja asutame oma haigekassa“ — kõlab üleskutse lõppkord.

Eesti põeb küll kroonilist „asutamise“ maaniat nii, et selle kätte ähvardab lämbuda! Asutati piimameiereisid, kuni viimaks selgus, et „oleme liiga palju asutanud“ ja algas nende sulgemine alias ühendamine. Asutati eksporttapamaju — nüüd ollakse ametis sulgemisega. On asutatud ka haigekassasid ja ollakse nendega hädas (virelevad) ja otsitakse võimalusi sulgemiseks (Viljandi tööinsp. jsk. jne.). Kuid ikka ei saa inimesed targaks ja ei oma vastutustunnet, vaid muud kui „asutavad“.

Ma olen kaugel mõttest, et käesoleval juhul sellest midagi välja tuleks. Praegune aeg on niisugune, et igasugusest „asutamise“ võimaldamise mõttest hoidutakse. Meie väikeses oludes on õigem koondada — ühendada. Võib loota, et niinimisest tegutsevad inimesed, kes niisuguseid vastutustundet kavatsusi ei poolda.

Kui ma aga siiski selles asjas põhjalikumalt sõna olen võtnud, siis sellepärast, et see „asutamise“ seeme idaneb juba aastate viisi ja seda on vaja tuua valguse kätte kuivama — närbuma. Muidu võib umbrohi võimust võtta.

Sotsiaalkindlustus 1931. a.

Asja ilmunud Rahvusvahelise Tööstööbüroo aruandes 1931. a. kohta leiame ülevaate sotsiaalkindlustuse seisukorrast üksikutes riigis. Toome „Töö ja Tervises“ mõned iseloomustavamad kohad sellest ülevaatest. Sissejuhatuses Tööstööbüroo märgib, et raske kriisiaeg on puudutanud ka seda ala nii majanduslikult, kui ka poliitiliselt. Paljudes riigis tehti katset piirata sotsiaalkindlustust, kuid õnneks peab tunnustama, et ta kaaluvama osa omist seisukohtadest on suutnud alalhoida. Edasipareng on ajutiselt vaikus. Kindlustusasutused pidid rakendama kõik oma jõud, et väljakannatada rahalist raskust. Paljudel juhtudel tuli vähendada abiandmist kindlustatuile, sest ka riigi ja omavalitsuse asutused piirasid oma toetusi.

SAKSAMAA. Ühenduses tööpuuduse kasvuga ja palkade vähenemisega, langesid kindlustusasutuste sissetulekud katastroofiliselt,

ning ähvardasid koguni nende olemasolu. Seisukorra peastmiseks anti välja kriisidekreedid, millised veeretasid tuntavaid ohvreid kindlustatute eneste õlgadele. Dekreedid keelasid ära kõik mitteobligatoorilised abiandmist, milliseid haigekassad jagasid kaunis laialatusel ja suurel määral haiguste ärahoidmise mõttes, ning lubasid väljamaksta vaid seadusega ettenähtud minimaaltoetusi. Suuri muudatusi töid dekreedid ka haigekassade ja arstide vahekorradesse, vähendades arstide tasu ja määrates kõikidele arstidele koos paushaal honoraari teatud protsendi määras kõikidest haigekassade väljaminekutest. Nõnda on siis arstide ja haigekassade vahekorrad otsustatud seadusandmisel teel ja võetud alus edaspidisteks arusaamatusteks haigekassade ja arstide vahel. Dekreedid näevad ka ette uute arstide juurelasku haigekassade tööle, ettenähes iga 600 kindlustatu kohta ühe arsti.

Õnnetujuhuste vastu kindlustuses on ühingu juuremaksu umbes ühe miljoni võrra vähendatud. Raske kriisiaeg ähvardab eriti mõnes osas ühingute tegevust, mispärast on ettenähtud erilise fondi asutamine, sissmaksusi millesse peavad tegema majandusliselt tugevamad ühinged, et päästa sellega raskemas seisukorras olevat ühingut. Raskelt riivavad dekreedid ka kindlustatuid, võttes neilt õiguse pensionide peale, kes majandusliselt kergemates oludes.

Töövõimetute kindlustuse väljaminekud ületavad sissetulekuid 220 miljoni marga võrra. Et katta seda puudujääki, kriisidekreet vähendab väljamaksetavaid toetussummasid ja kustutab maha suure hulga pensionääre, kes senini said abi.

Ka vaimutööliste ja mäetööliste kindlustuse alal on ettevõetud suuri piiramisi. Kuid siiski näib, et need piiramised ei suuda viia kindlustust rahaliselt tasakaalu, ning päevakorrale on kerkinud sotsiaalkindlustuse valitsuse ümberkorraldamise küsimus. Haigekassad on nüüd tagasitõrjutud sinna, kus nad olid enne maailmasõja algust. Kuigi kindlustus on tugevasti kitsamatesse piiridesse surutud, on ta jäänud siiski püsima oma alusele.

AUSTRALIA. Austraaliat tunti tänini, kui laiaulatusliste sotsiaaluenduste maad, kuid raske kriis on puudutanud ka teda. Vanaduse ja töövõimetuse toetusi on vähendatud 20 shillingu pealt 7 peale nädalas. Senini maksis valitsus sündimise puhul toetust viis naela. Nüüd aga ainult neli naela, ning ainult neile, kelle aastane sissetulek ei ületa 260 naela.

AUSTRIA. Tänu oma äsja teostatud tsentraliseerimisele, Austria haigekassad ei tunne kriisi raskusi suurel määral ja täidavad ajutiselt oma ülesandeid eriliste raskusteta. Kokkuvõtte mõttes teostas tänavu haigekassade vahatahtlik liitumine. Nii, näiteks, oli 1932. a. Ülemaustrias ainult üks haigekassa, endiste 200 asemel.

Kooskõlas ministreeriumi aruandega, on nii kindlustatute, kui ka tööandjate sissmaksud kõikide kindlustuste alal näidanud 5% juuremaksu, võrreldes 1930. aastaga. Tööliste ja tööandjate sissmaksud tööstuse ja kaubanduse alal olid keskmiselt 14%, kuid põllutööstuses 9% palgasummast.

BELGIA. On teostatud vanaduse ja järeltulijate kindlustus seadusega. On kooskõlastatud mitmed tänini iseseisvad kindlustusalad merimeeste vanadusejõuetuse vastu kindlustamises. Parlamendis on harutusel pensionääride seisukorra parandamise seaduse kava.

BRASILIA. 1931. a. 1. okt. korraldusega on valitsus laiendanud 1923. a. töövõimetuse, vanaduse ja järeljääjate kindlustuse seadust, kuma nüüdsest peale kuuluvad kindlustuse alla kõik ettevõtted, millel on ühiskondliku ettevõtte iseloom, nagu: side-, jõu- ja valgustuse ettevõtted, telegraaf ja telefon, sadama dokid, transport jne. Peale selle on valitsus kundanud komisjoni, kelle ülesandeks on väljatöötada seaduskava, mis puutub üldist tööliste kindlustust eraettevõtetes. Komisjon, millest võtavad osa valitsuse ja kõikide kaalu-

vamate majandusliste ja sotsiaalsete organisatsioonide esitajad, algas juba oma tegevust. Avades komisjoni istangut, tööminister seletas, et valitsus, täites valimistel antud lubadust, tahab seaduse teostamist, et sellega võimaldada kõigile palgalistele võtta osa sotsiaalkindlustuste hüvedest.

BULGARIA. Haiguse, sünnitamise, õnnetujuhuste, töövõimetuse ja vanadusejõuetuse kindlustus seisab alates 1931. a. erilise direktiooni valve all. Valitsus on määranud nende kindlustusalade teostamiseks suuremad summad. Haiguse kindlustuses teostatakse piiramist arstide tasu ja rohtude väljaminekutes. On korraldatud rohtude väljaandmine tõsiselt haigetele. Õnnetujuhuste kindlustamises on väljaantud seadus, mis määrab kindlaks kõrgemad toetusmäärad. Pensionikassade tagavarad on mahutatud ettevõtetesse, milliseid kannavad üldsuse iseloomu, ning mille tegetsemine on kasutoov kindlustatuile, nende omastele ja tervislike seisukorra parandamiseks.

KAANADA. Alates 1927. a. maksis vanadusejõuetuse pensionisi keskvalitsus kohaliku provintsi valitsusega koos ühetaolistes osades. Nüüd aga loobus keskvalitsus pensionide maksimisest 75% määras kuni üldise kindlustuse seaduse väljaandmiseni, milles ettenähtud vastavad sissmaksud. Mitmed provintsi valitsused on teinud parandusi õnnetujuhuste kindlustamises, tunnistades kindlustust obligatooriliseks ja ettenähes arstlist abiandmist ja pensioni nii kannatajatele kui ka nende omastele.

TSHILLI. Vaatamata kriisi raskustele, on kindlustatute arv järjest kasvamas, nii haiguse, töövõimetuse ja vanaduse kindlustuses, tõeses 1.240.000 peale. On võetud tunduvalt parandusi kindlustatuile abiandmises. Kasvanud on ka tagavarad, millised võrduvad 213 miljoni pesole.

HISPAANIA. Uus vabariigi valitsus on teostanud obligatoorilise kindlustuse sünnitamise puhuks. 1931. a. 12. juuni korraldusega on õnnetujuhuste kindlustus laiendatud ka põllutööliste, andes neile õiguse arstide ja rohtude peale ja õiguste mõttes asendades neid tööstuses töötavatega ühele astmele.

AMEERIKA ÜHENDATUD RIIGID. Ka selles maas, kus oldi tänini vastu igale sotsiaalsele kindlustusele seadusandlises korras, puhuvad uued tuuled. Paljud osariikide valitsused on juba teostanud vanaduse kindlustuse valitsuse vahenditega. Jooksva aastal on pensionide maksmise ellu viinud viis uut osariiki, ning nende üldarv tõuseb nüüd 17 peale. Oldakse üldiselt vanaduse kindlustuse teostamise poolt, kusjuures 70 a. vanaduse asemel tuleks piiriks võtta 65 a. vanadus.

PRANTSUSEMAA. Prantsusemaal teostati üldine kindlustus ainult 1930. a. Õnnetujuhuste, töövõimetuse, vanaduse j. t. kindlustuste elluviimine teostus ainult ägeda võitluse tagajärjel. Nüüd aga on äravus vaibunud ning kindlustust teostatakse edukalt. Käesoleval aastal tegi valitsus mitmed korraldused kindlustuste kooskõlastamiseks ja lihtsustamiseks.

Reaktsioonilise Ungari haigekassad ja sotsiaalne viletsus.

Neeme Ruus.

Ühes Rootsi ajakirjas kirjeldab ungari arst, kes praegu viibib Rootsis, kuna ta on vist jäädavalt lahkunud oma kodumaalt, neid hirmuäratavaid olukordi, mis praegu on valitsemas Ungaris. Artikkel (Dr. Petér Vándor „Ungari reaktsioon ja arstlaskond“) on liiga pikk, et seda tervena ära tuua ja pealegi käsitletakse seal kohati vaid puhterialalisi küsimusi, kuid väiksem osa tollest artiklist peaks vist pakkuma huvi meie lugejaskonnalegi. Tuletame siinkohal ka meelde, et alles mõni kuu tagasi pöördus Ungari suure palvega Rahvasteliidu ja suurriikide poole majandusliku toetuse saamiseks, ja võrdleme siis tolle fašistliku riigi enda majanduslikku olukorda ühe ungarlase enese kirjelduse järele.

Viletsus laialdaste masside seas on ääretu suur. Töölised ja talupojad peaaegu hääbuvad hädast, kuna puudub igasugune tööpuuduse toetus.

Valitsuse süsteem, mis vaatamata näilisele parlamentaristlikule korrale on fašistlik, diktatuurne, toetub tugevale finants-aristokraatial. Ungari on põllumajanduslik maa, kus 58,3% elanikest leiab teenistust põllunduse alal, kus küll kogu maaalast on 55% väike-etalusid, ainult 60-hektarilise maaalaga, kuid kus siiski on võimatu organiseerida maaproletariaati, sest tegelikult elatakse maal samuti nagu mitmete sajandite eest. See andiski võimaluse Ungari aristokraatial, suurmaapidajatel, maksma panna oma poliitilist diktatuuri sõjaväe abil. Kogu Ungari rahvas, (väljaarvatud vaid väike, kuid majanduslikult tugev grupp isikuid, nimelt suurmaapidajad, ametnikud, sõjaväelased ja vaimulikud), vihkab praegust valitsus-süsteemi, ütleb autor. Iga päevaga järjest kasvavat ja aktiivsemaks muutvat revolutsiooni liikumist jõuab valitsus sumbutada, väevõimuga, vangistuste ja tapmistega, kuid mitte reformidega.

Selline olukord valitseb Ungaris juba tollest ajast, kui kommunistlik valitsus kukutati ja kui 1919 a. reaktsioon võimule pääses. Siis algas kõigi nende vastu kättemaksusõda, kes kuidagi olid osavõtnud või tegevd olnud oktoobrirevolutsioonis, mis nii nagu -Saksa ja Venemaalgi hävitas keisrivalitsuse ja lõpetas sõja. Kõik ametnikud, professorid, arstid, õpetajad ja teised, kes ei suutnud tõendada, et nad täiesti eemal seisid „mässust“, kaotasid kohad. Kõige karmimini talitati tööliste kindlustusseltsidega, mis olid omal ajal Ungari sotsialistide uhkuseks.

Kui „valitsuse ümberkujundamise“ protseduur kogu maal oli läbi, hakati „töötama tulevikule“. Ja see tulevik pidi saama „rahvuslik ning kristlik“.

Üliõpilased, kes revolutsiooni ajal ühes töölistega olid mänginud tähtsat osa, eemaldati ülikoolist ja pandi maksma seadus, mis

kõlab uskumatuna; kuid ungari autor kirjutab liialdamatult ja ta tõendab, et too seadus maksvat veel praegugi. Nimelt on üliõpilaste arv piiratud, ja üliõpilasi lastakse ülikooli ainult vanemate elukutse järele! Nii, et tööliste ja käsitöölise lapsed pääsevad ülikooli alles viimases järjekorras. Ja kui vast mõnel töölislapsel olekski soov ülikooli astuda, siis on kohad juba täis jõukamaid, enne kui järg vaesemani jõuab.

Sel viisil loodeti saada garantii, et kõik haritlased ja ametnikud saavad reaktsioonilised. Ja ainult neile, keda pärast õppetöö lõppu leiti olevat küllalt „rahvuslikud ja kristlikud“, leidis vabu kohta. Nüüd ongi saadud sõnakuulelik ja ustav reaktsiooniline ametnik- ja õpetajaskond, kuid viletsus nooremate keskel on piiritu. Kõik Budapesti alam-arstid ühes suuremas haiglas, on pidanud mitmete nädalate pikkust streiki, kuna nad polnud pikema aja kestel saanud mingit palka! Vanemad arstid võtavad kõik sissetulekud omale, kuna nooremad ei saa midagi.

Ungari autor, kes ju ise on arst, pühendab suure osa omast artiklist reaktsioonilise ühikust kirjeldamisele. Nii märgib ta, et rinnalaste surevus on Ungaris 2—3 korda suurem, kui näit. Saksamaal ja tiisikushaigete rohkuse poolest seisab Ungari kaugel ees teistest maadest. Loomulikult on selle põhjuseks ühelt poolt sotsiaalne viletsus, äärmine vaesus ja sotsiaalseaduste puudus, kuid teiselt poolt reaktsiooniliste „isamaalikkude ja kristlikkude“ arstide hoolimatuse.

Heaks ja iseloomustavamaks näiteks riiklikust ülibürokraatlikkusest on muu seas

HAIGEKASSADE KORRALDUS,

mis kuni 1919. aastani oli tööliste eneste ettevõtte, kuid siis muudeti riiklikuks. Haigekassade korralduses on tekkinud selline kriis, et peatselt ähvardab selle ettevõtte kokkuvaremine.

14. jaanuaril 1932. a. esines sotsiaaldemokraat Peyer parlamendis erakorralise teadaandega, kus ta ette kandis alljärgnevat statistikat:

1927. a. kuulus haigekassade alla 782.000 töelist, 1931. aastal aga ainult 660.000. Kuid vaatamata sellele, et liigete arv kahanes umbes kuuendiku võrra, kasvab aga ametnikkude arv 75% ja administratsiooni kulud tõusid kolmekordseks! Ei ole siis ime, kui haiguste arv seda kohutavamalt kasvab.

Autor lõpetab järgmiste sõnadega:

„Nälg, häda ja äärmine viletsus — selline on tänapäeva Ungari!“

„Selle rõhutud ja kurnatud rahva saatus peaks olema hoiatuseks kõigile teistele rahvastele, et nad mitte ei satuks samasuguse surve alla, kui nende Ungari seltsimehed.“

Võideldagu tolmu vastu ja puhta õhu eest.

Õhu sanitaarsest hinnangust.

Dr. H. Jürgenson.

Mitte üksi terved, vaid ka haiged vajavad puhast õhku. Tiisikuse vastu võitlemisel omab puhas õhk aga esmajärgulise tähtsuse. Atmosfeerilist õhku uurides, leiame selles 20,7% hapnikku; 78,3% lämmastikku; 1% argoni; peale selle õige vähe krüptooni, neoni ja metargoni; 1% veeauru; 0,03% söehapugaasi jne.; õhus leidub peale selle veel vähe ozooni, ammoniaki, H_2O_2 jäljed jne.

Inimene tarvitab öö-päeva jooksul sissehingamiseks 11,5 kantmeetrit õhku, mis kaalub ligikaudu 15 kilogrammi. Atmosfeerilises õhus osutub kõige tähtsamaks selles leiduv hapnik. Hapniku hulk atmosfäärilises õhus osutub peaaegu alati püsivaks (konstantseks), näidates vahel vankumisi kuni 0,5% piirides. Hapniku vajavad inimvere punased verelibled kudede hapendamiseks, elustamiseks. Kui hapniku hulk atmosfäärilises õhus langeb 20,7%-dist 7%-le, siis järgneb surm; 11—12% juures paneme tähele juba sarnaseid nähte, mis võivad tervisele halvasti mõjuda (võrdluseks mäehaigus). Ozoon (O_3) ning H_2O_2 (vesiniku ülihapend) sisaldavad eneses rohkesti hapendavaid omadusi; ozooni tekib rohkesti müristamise järele, ta vabastab õhku orgaanilistest tolmudest ning haisevatest õhulisandustest, mistõttu seda tervishoidliselt kõrgesti hinnatakse. Ozoon ei suuda aga õhus leiduvaid bakteriaid surmata, sest et teda õhus vähe leidub (2 milligrammi 100 kantmeetris atmosfäärilises õhus, prof. W. Schürmann), kui aga ozooni arv ületab 2 grammi ühes kantmeetris atmosfäärilist õhku, saavad õhus heljuvad bakterid ka surmatud. Kunstlikult suurendatud ozooni hulk atmosfäärilises õhus võib aga inimesesse halvasti toimida, väljakutsudes unisust, silmakõitkile ärritust, hingamiselundite ja kõrisõlme põletikke ning krampsid. Eriti ozoonirikaks tuleb atmosfäärilist õhku pidada varajasel rōskel kevadel, müristamiste järele, lumesaju ajal jne.

Atmosfäärilises õhus leiduvat vesi-

niku ülihapendi tekkimist tuleb samuti, nagu ozooni tekkimist, seletada, — sanitaarselt ei saa aga sellele jagada suuremat tähelepanu. Väga tähtsaks osutub söehappe kogumine atmosfäärilisse õhku. Teatavasti hingab inimene oma kopsudest välja söehapet, mis ööpäeva jooksul välja teeb 500 liitrit. Peale inimese hingavad söehapet välja ka loomad, samuti satub söehape atmosfäärilisse õhku mädanemisprotsessidest, põlemisest jne. Atmosfäärilises õhus leiduv söehapugaas hävitatakse roheliste taimede poolt, kes päeval söehapet sissehingavad, 2) vihmade abil, kui ka meres leiduvate söehapugaasi soolade kaasabil. Tuulte ülesandeks on muuseas ka söehape hulka atmosfäärilises õhus ühetasasel arvul alal hoida. Söehappe hulk atmosfäärilises õhus vastab keskmiselt 0,3%, kuid tubades, klassides jne., mis halvasti ventileeritud, võib see arv kasvada 10 ja rohkem kordselt, mis juba tervisele saab kahjulikuks.

On kindlaks tehtud, et üksi söehapugaasi suuremad hulgad võivad inimest mürgitada ja surmata. 1% söehapugaasi hulka toas võib inimene pikemat aega ilma kahjuta kannatada. Kui hapniku hulk vastavalt langenud, siis võib inimene ka 1—2% söehapuga õhku väljakannatada. Surm järgneb, kui söehapugaasi hulk õhus tõuseb 14%! Siiski on tähele pandud, et see protsent veel kõrgemgi võiks olla! —

Puhtaks võib, edasi, üksi sarnast õhku pidada, milles ei leidu ka sarnaseid kahjulikke lisandusi, nagu kloor ning rida teisi gaase. Kloori leidub neis kohtades, kus lähedal asuvad kloori valmistavad vabrikud, salpeetrihappe võib õhku sattuda soodavabrikutest, väävelhappe ultramarinavabrikutest jne. Ving sattub õhku korstnast ehk gaasilaternatest. Toa õhus ei tohi vingu (CO) olla. Õhku võib sattuda ka väävelvesinik mustusaukudest ehk väljakäigukohtadest, mis võib tubadesse sissetungides mürgitusi väljakutsuda. Ka peavad toad kaitstud olema autcmobiilidest

Puhastage hambaid ja suud!

lehkavatest gaasidest, mis võivad kahjulikult inimesse mõjuda. (Siin tekib CO mitte täielikult ärapõlenud bensiinist ja akroleinist, prof. Schürmann).

Peale nende keemiliste ühenduste võib õhu väärtust rikkuda ka *õhutolm*, kus võivad peale tolmukübemekeste jne. olla ka haigustekitajad. Nii leitakse ühes kantmeetris *vabas* õhus keskmiselt 500—1000 idulast, millest ühe viiendiku osa teevad välja bakterid. Kõige rohkem idulasi leitakse kõrgete temperatuuride korral, kõrge niiskuse juures jne. Siiski ei osutu õhutolm kuigi kardetavaks tas heljuvate bakterite kaudu, kuna nad päikesekiirtega surmatud ning ärakuivatatud peagi saavad; seevastu osutub aga kardetavaks tänavate tolm, kust leiame peale kangeuskrambi tekitajate ka rida teisi haigustekitajaid, mis lahtisse tuppä akna kaudu sattudes, raskeid haigusi võivad väljakutsuda.

Kokkuvõttes tuleb järgmist teada: puhtaks võib õhku ainult siis tunnistada, kui ta keemiliselt ning bakteriooloogiliselt meie kopsudele kahju ei too. Tuulutatagu tubasid, kuid eesrinnas just rohkem hoovi poolt, et üllatustest kaitstud olla, võideldagu tolmu vastu riigikogus ning omavalitsustes, asfalteeritagu tänavaid, ärgu rikutagu tube suitsu ja aurudega. Kopsad vajavad meil samuti sööki ning selleks võib üksi olla: puhas õhk!

Suurtööstuse arenemine ja töölisküsimus XVIII aastasajast.

P. Paal.

Kuna valitseb jällegi üleilmiline majanduskriis, mis ennast kõigevalusamini töölisklassile tunda annab, pannes neid väljapääsematusse seisukorda palkade alandamise ja töötaoleku läbi, siis arvan, et „Töö ja Tervise“ lugejaid võiks huvitada, kuidas arenes suurtööstus ja kuidas suhtuti omal ajal töölisesse, peaaesjalikult tööstusriigis — Inglismaal.

Eelolev kerjeldis põhjeneb ajaloo andmel. Kirjutamisel kasutasin mitmeid ajalooallikaid, kuid peaaesjalikult P. Treibergi poolt koostatud ajalugu.

Tsunftid XVIII. aastasajal. Praegusaaja suurtööstuse eluiga ei olegi nii väga pikk, nagu seda vahest võiksid arvata praegusaaja töölised, vaid praeguse kuu omandas ta arenedes XVIII aastasa-

jast, s. o. umbes 1740. a. peale, mil tekstiiltööstuses masinaid hakati leiutama. Enne seda aga sündis varade valmistamine kõik väiketööstuse kaudu. Alles nimetatud aastasaja kestel kasvab ja kuhjub kaubandus-tööstuslik kapital ning tõrjub järjekindlalt suurkapitalistlik ettevõtte nii tööstuse- kui ka kaubandusalal väikettevõtteid kõrvale. Tuleb üleminekuajajärk väiketööstuselt suurtööstusele, ning milline asjaolu toob enesega kaasa suured muudatused terves majanduselus jo sotsiaalses korralduses ja peegeldub kõigepealt kesk-egse tsunftikorra lagunemises.

Keskajast säilinud tsunftid põlve-

nesid kinnise kitsapiirilise linnamajanduse ajajärgust, mil linn ühes ümberkaudsete maadega moodustas iseseisva majandusliku terviku, ning nende ülesandeks oli koondada teatud tööharu ettevõtted üheks tervikuks, et selleläbi kõrvaldada võistlust üksikute töötajate vahel ja kindlustada kõigile liigetele ühesugust sissetulekut ja kaitsta üldse teatud tööharu ühishuvisid. Sellepärast olidki tsunftiaegsed tööstused peaaegu üksteisega nii suuruselt kui ka sisemiselt sarnased ja puudus neis tööandjameistri ja töölis-selli vahel lepitamatu huvide vastolu, kuna iga sell lootis teatud ajavahemikul ise meistriks saada, milleks temal takistused puudusid. Kuid uuemal ajal arenes linnade vahel ikka enam ja enam elavam kaubavahetus, kusjuures ainete valmistamine ja vahetamine sünnib vastastikku, millest tingituna keskaegse kinnise linnamajanduse asemele asub rahvamajandus suurema varade valmistamise tarviduse, kaubanduslise läbikäimise ja varade vahetamisega. Nimetatud asjaolu juures tsunftikord, kus varasid valmistati väikesel mõõdul otsekohe tellijale, enam ei suutnud jääda senistesse raamidesse, vaid paisus neist välja. Esialgu tsunftid takistavad küll oma iganenud määrustega kaupade vahetamist ja vaba võistlust ning ühes sellega ka suuremate tööstusettevõtete tekkimist sellega, et ükski meister ei võinud oma sellide ja õpilaste arvule kindlaksmääratud normi suurendada. Samuti oli läbiviidud tööjaotus üksikute tööstusharude vahel nii, et teatud saadus pidi mitmest iseseisvast töökojast läbi käima, enne kui ta oma lõpuliku kuju omandas. Üks tsunft näiteks ketras linu, teine kudus, kolmas värvis jne., ning tuli ette, kus vahest ese pidi kümnest tsunfti töökojast läbikäima, enne kui ta tarvitaja kätte jõudis. Kuna aga elu ja tööstus järjest arenes, siis oli tsunftikord tööstusharude koondamisel ühte suurettevõttesse ületamatuks, kuna ta takistas suurtööstuse asutamist, kus produkt ühes töökojas paljude spetsialistide-tööliste poolt algusest lõpuni oleks valmistatud, kus tehniline tööjaotus otstarbekohasemalt oleks läbiviidud ja üldse kõik uuemaaja saavutused oleksid kasutatud valmistusalal. Para-

tamatu oli, et tsunftikord sarnasel kujul ei võinud püsima jääda, ning ta hakkab sisemiselt kui välimiselt lagunema. Endised tsunftid jagunevad kahte leeri, kus ühed kujutavad enesest teatud käsitöö-aristokraatiat, mis koosneb meistritest ja kes eneste ridadesse uusi sisetungijaid nii kergesti ei lase ja on arvult vähemuses, kuid omandavad endale suured eesõigused enamuse — s. o. sellide ja õpilaste õiguste ja huvide kulul. Õigus iseseisvat töökoda asutada sai kasulikuks eesõiguseks, ja meistrid püüdsid selle eesõigustatud kihi arvu igati vähendada. Iga väiksemagi süüteo eest heideti inimesi tsunftidest välja, nii näiteks, et ta oma käed raibe külge oli pannud, et teine jälle olla timuka hobuse peal sõitnud jne. Sellidele tehti meistriks saamine raskeks igasuguste kitsenduste abil, — nii pikendati õppimise aega, nõuti ikka rohkem rändamisaastaid, ikka raskemat ja kulukat provitööd, ikka suuremat meistriteühingusse sisseastumise maksu ning ikka suuremat ja toredamat pidu sel puhul. Niisuguste asjaolude tõttu valitsesid juba XVIII. aastasajal meistrite ja sellide huvide vahel suured, üle pääsematud raskused. Sellilt võeti võimalused meistriks saada endisel teel, ning vähesed õnnelikud, kes kosid meistri tütre või lese, pääsesid sellide hulgast käsitöö-aristokraatiasse, kuna meistritiitel oli perekonnas pärandatav. Nii nähtub, et juba tsunftikorralduse rüpes kerkivad esile teravad huvide vastolud tööliste ja tööandjate vahel, mis oleva kapitalistliku korra olemuse moodustavad.

Kodutööstus (Hausindustrie). Tsunftide kõrvale tekivad nende vastuseisemisest hoolimata ikka teised tööstusvormid, mis enam kooskõlas hoogsalt areneva kaubandusega. Senised käsitööettevõtted olid liig mannetud selleks, et oma saadusi enesest kaugemal asuvasse soodsamaisse müügikohtadesse paisata, sest selleks oli tarvis suuremaid kapitale, turutundmist ja kaubitsemisoskust, et võõraste kaupadega võistelda. Sarnane asjaolu nõudis suuremat ettevõtlikust ja energiat kui seda oli harilikul meistril, ning sellepärast arenebki ajajooksul uus liik inimesi — ülesostjad. Need ülesostjad

võtavad varade vahetamise ülesanded oma peale, toimetades saadusi müügile lähedatel ja kaugetel laadadel ja turgul. Nendeks ülesostjateks saavad esialgu just energilisemad tsunftide meistrid, kes peavad silmas ka tsunftide määrusi, et saadusi võib ainult otse tarvitajale ehk teisele meistrile müüa, kuid pikapeale ilmuvad ülesostjate kilda ka kaupurid, kes ühegi tsunfti liikmed ei ole. Sarnaste kaupurite sissetungimise vastu pidasid küll tsunftid ägedat võitlust, kuid tagajärjeta, kuna ikka rohkem ja rohkem koondub kauplemine tööstussaadustega iseseisvate kaubitsejate-suurkapitalistide kätte, kes igasugustest tsunfti määrustest püüavad kõrvale hiilida. Kuna enne oli tööline tarvitajaga otsekoheseis sidemeis ja sellega rohkem iseseisev, siis sõltub ta nüüd täielikult ülesostjast-suurkapitalistist, müües temale oma tööd ja ostes temalt tooraineid ning laenates sageli temalt oma ettevõtte tarvis raha. Sarnaselt tekivad uued sotsiaal-

sed vastolud — ühel pool rikas ettevõtja majandusliku ülvõimuga, teisel — vaene töökoja omanik, käsitöeline, kes oma tellijatega enam kokku ei puutu, vaid oma saadused ülesostjale müüb viimase poolt määratud hinnaga. Kaotab ka käsitöö oma endise tsunftikorralduse ilme, ja muutub uueks tööstusvormiks — kodutööstuseks.

Kodutööstus, s. o. varade valmistamine müügiks kapitalistist rippuvais väikeettevõtteis, moodustab ülemineku astme väiketööstuselt suurtööstusele. Saadused valmistatakse väikeettevõttes, — kuna aga müügi korraldab suurkapitalistlik ettevõtte. XVIII aastasajal seisib kodutööstus Lääne-Euroopas esikohal, kus sajad väikeettevõtjad töötasid oma kodus, kuid saadused müüsid ühele ja samale suurettevõtjale. Kodutööstus andiski lõpuks tsunfti käsitööle surmahoobi, kuna see tööstusvorm võimaldas tööstusse paigutada suured kapitalid.

(Pooleli).

Võõrkeha silmas.

Prof. Dr. E. Seligmann'i järele.

Sageli juhtub, et mõnelegi lendab midagi silma. Võõrkeha, väike tahmavõi tolmupuru ehk isegi terav kivitera-

ke istub köitenahal ja pigistab ning äritab. Silm valutab, voolab pisaraid ja tekkib põletik. See on sageli ka seepärast, et tarvitusele võetakse valel abi-

nõud võõrkeha silmast eemaldamiseks. Esmalt hõõrutakse haiget silma ja seejärel suurendatakse võõrkeha pigistust ja äritust õrnale köitenahale. Hõõrumine toimub näppudega, mis sageli mitte päris puhtad ehk taskurätikuga, mis ka ei ole otse pesust.

Tagajärg: mustust hõõrutakse silma, põletik suureneb. Ehk litsutakse silmalaugu väljaspoolset pinda mööda näppudega eemale pigistavast võõrkehast. Kui teda litsutakse väljaspoole, kõrvalde lähemale, siis saavutatakse see ainult pisaraid! Kui aga teda sel teel püütakse ülemisest silmalaugust alumisest silmalaugu viia ja sealt ninapoolse serva juurde, siis läheb korda mõnikord võõrkeha silmast kõrvaldada, kui ta lahtiselt istub ja ei ole põletiku tõttu veel kinnisurunud. Sageli aga äpardub see abinõu.

Siis läheb korda arstil ehk ka vilunud isikul silmalaugu ümberpöörata ja puhata vatiga ehk linase lapiga eemaldada

kattenaha voldis istuvat võõrkeha. Sarnane toiming nõuab aga head oskust; kes seda ilma kogemusteta teha püüab ja sellejuures veel mitte päris puhaste kätega, see võib teha silmale enam kahju kui kasu. Seepärast ei tule arsti poole pööramisega viivitada, kui kellegil on sattunud midagi silma ja ei

taha silmast väljatulla ettevaatlikkudele katsetele vaatamata. Sest mõni kord istub sarnane väike terake silma klaasselgel sarvnahal ja sel puhul võib ainult arst aidata. Muidu aga võib kergesti vigastada silma, mis võib vähendada nägemisvõimet.

(Gesundheit.)

Miks on lapsel halb uni?

Dr. Schwab'i järgi.

Lapseeas vajab inimene kõige enam und.

Imik magab kolmneljandikku oma elust. Terve laps kolmest kuni kümne eluaastani vajab ööpuhkust kümme kuni kaksteistkümmend tundi; kümnest kuni kaheteistkümmend aastani on vaja umbes kümme ja kaheteistkümnest aastast kuni neljateistkümmend eluaastani üheksa kuni kümme tundi und. Seepärast on arusaadav, kui emad on oma lapse unepuuduse eest mures ja ilmuvad nende muredega arsti juurde. Siin ei ole mitte ainult koolilapsed, vaid ka rohkesti väikeseid lapsi ja imikuid.

Lapse äkilise ärkamise juures öösel sügavast unest — on tegemist närviliste lastega, kelle juures esimene „hoog“ kergesti harjumuseks võib kujuneda. On soovitatav neid lapsi peale unest kohumist päriselt üles äratada, neile rahulikult seletusi anda ehk tõsiselt hoiatada. On niisugused nähted kord harjumuseks kujunenud — ja nad võivad areneda igapäevasteks mässa- ja mängutundideks, — siis on vaja, et arstiabi ja rahustavad abinõud vanematele abiks oleks lapse kasvatamises. Arstiabiga, ühes kasvatuse reeglitega saavutatakse, et närviline laps õigesse unesügavusse sattub, millest tema ei saa nii kergelt ärgata. Rahutu uni on tingitud võib olla kõigist võimalikkudest sisemistest et välistest äritustest. Enesest mõistetavalt peab selgitama, kas ei ole väikesel murelastel mõni orgaaniline viga ehk näiteks ka soolte ussid, mis unepuuduse põhjuseks on. Sageli on tegemist sügava unepuudusega, mis tingitud öisest rahutusest, loopimisest, käimisest jne.

Kus unepuuduse põhjuseks on kasva-

tuse patud, on võimalik tervenemist saavutada nende kasvatuse puuduste kõrvaldamisega, millised nimelt närvilise lapse juures iseäranis mõjukalt väljaarenevad. Tuleb hoiduda lühikest aega enne voodisse minekut äritavatest juttudest, kirjandusest ja mängudest; kergelt toitu tuleb anda lapsele hilje-

malt ühest kuni kahe tunnini enne uinumist. On soovitatav veel õhtuti keha üleni pesta.

Niipea kui laps on voodi viidud, peab lõpetama igasugune rääkimine. Ei uinu laps mitte kohe, siis peab ta vähemalt rahulikult lamama. Olgugi, et tasane uinumiselaul on näiliselt süütu rahustamise abinõu enne uinumist, kujuneb see siiski lapsele harjumuseks ja ta ei taha edaspidi sellest kergelt loobuda. Kui vanemad on laste kasvatamises kahjuks kartust ja hirmu tegurina tarvitanud, nagu näiteks ähvarda-

mist pimedat toaga, hammustavat koera ehk „mustamehe“ kutsumist, siis ilmub soovitud rahuliku une asemele üksimagamise kartus. Ema on sel puhul sunnitud istuma õhtuti, kuni laps on magama jäänud, lapse voodi juures ehk isegi temaga voodisse heitma. Meil on juhtumisi teada, kus isa ja ema igal õhtul pidid igat voodialust ja kappi läbivaatama, kas ehk on keegi end sinna ärapeitnud.

Ärritatud, närvilistel lastel, kes vaimliselt ja kehaliselt on ülekoormatud, näiteks kooli kaudu, mõjub lõunaaegne puhkus väljas ehk avatud akna juures väga kasulikult öösisele unele. Öine

uni on siis sügavam ja rahulikum, sest lõunase puhkuse tõttu on vähendatud närvilist pingutust.

Magamiseaja tõttu on maksev veel tänini vanasõna: „Uni kuni keskööni on kõige kasulikum“. Nii siis on sügav uni suure tähtsusega. Uni on aga kõikidel inimestel ja mitmetel eluaastatel väga muutlik. On inimesi, kes öö saabumisel magavad kõige sügavamalt und, kuna teistel jällegi uni on kõige sügavam hommikupoolsel ööl. Meie lapsed on enamasti õhtutimagajad ja alles vanemaks saades on märgata mõnel üleminekut hommikusele magamisele.

(Gesundheit.)

Sotsiaalkindlustusest.

Riikline toetus sotsiaalkindlustusele Saksamaal.

Tööpuuduse tõttu on sotsiaalkindlustuse tulud tublisti vähenenud. Veel rohkem on vähenenud riigi toetused. Riigi toetused sotsiaalkindlustusele olid 1931. a. kokku 702 miljoni R. marka 5,6 miljardi asemel, s. o. kõigest ükskaheksandik.

Tervishoiust.

Tervisevastased kaubalaevad.

Hiljuti peeti Belfastis tervishoiu kongressi, milles esitati põhjalik ettekanne meremeeste tervishoiu kohta. Nagu sellest ettekandest selgub, on briti laevade sanitaarolud äärmiselt halvad. Nii oli meremeeste suremismäär 1921—1923. a. 76,8% suurem kui üldkeskmise. 1926. a. Manchesteri saabuvast briti laevust 30,5% tunnistati ebasanitaarseiks. Norra laevust kuulus 19,7% ja U.S.A. laevust 17,2% ebasanitaarsete rühma. „On ülim aeg rohkem tähelepanu juhtida eluruumidele laeval“ — nõudis kategooriliselt sir T. Oliver, Durhami ülikooli prorektor.

Ka meil on laevade sanitaarreeglid äärmiselt puudulikud ning vananenud. On tõesti ülim aeg meremeeste tervise eest rohkem hoolitseda.

A. G.

Mitmesugust.

Inimese kehakaal ja surevus.

Ameerika suurima elu-kindlustusseltsi „The Metropolitan Life Insurance Co“ juures töötav statistiline büroo on suure hulga andmete va-

ral selgitanud inimese kehakaalu mõju surevuse protsendile.*) Neist andmeist selgub, et n.n. ülekaaluga (prisked, lihavad, väga rasked) inimesed alluvad haigestumisel surmale palju kergemini, kui normaal- või alakaaluga inimesed. Ainult tuberkuloosi ja kopsupõletiku puhul on pilt vastupidine.

Järgmine tabel peegeldab olukorda näitlikult. Siin on normaalkaaluga inimeste surevus märgitud 100%.

Haigus	Surevuse %		
	Alakaal	Normaal	Ülekaal
Südamehaigused	81	100	151
Neerupõletik	77	100	172
Arteria haigused	74	100	165
Peaaju verejooks	70	100	157
Vähk	umbes 100	100	111
Suhkruhaigused	64	100	257
Tuberkuloos	202	100	alla 50
Kopsupõletik	111	100	94

Ka influentsa, angina, tüüfuse ja pimesoolika põletiku puhul on ülekaaluga inimestel surevus suurem kui normaal- või alakaaluga.

Tabelist nähtub tuberkuloosi murdev mõju kõhnade inimeste juures, siin on surevus umbes 4 korda suurem kui tüsedatel.

Artiklis öeldakse: „On valitsev arvamine rahva seas, et keha tusedus vanemas eas on normaalne nähe. Seda peetakse isegi hea tervise tunnuseks. Tegelikult on see aga pea alati tingitud mõnest tervise rikkest ning on hädaohu tunnus. Normaalkaalu alahoid on üks tervishoiu põhitingimusi.“

A. G.

*) The Annals of the American Academy of Political & Social Science, May — 1932.

Tegev toimetaja L. Johanson, kaastoimetaja Aug. Gustavson.

Vastutav toimetaja: L. Johanson.

Väljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.